

І. І. Піскун,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2401-7988>

І. А. Дуднік,

слухач

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПРИ ПРОВЕДЕННІ МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського
проспект Повітрофлотський, 1, 03186, Київ, Україна
E-mail: ipiskun2016@gmail.com

***Мета** статті полягає у проведенні аналізу опублікованих документів і матеріалів щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права при проведенні міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки, у виявленні проблем, які виникають під час застосування норм міжнародного гуманітарного права при проведенні сучасних міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки. **Методи дослідження:** основу методологічної бази дослідження склали метод аналізу та синтезу, а також порівняльний метод. **Результати:** у науковій статті розглянуто проблемні питання, які виникають під час участі миротворчого персоналу у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, зокрема: компліментарність міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки; гуманітарна інтервенція та втручання миротворчих сил у внутрішні справи держави з метою захисту населення. **Обговорення:** в процесі дослідження вищезазначених проблемних питань було виділено проблему так званої колізії, яка виникає в процесі застосування обох галузей міжнародного права. Колізія, або ж протиріччя, виникають тоді, коли норми однієї із вищезазначених галузей міжнародного права суперечать іншій у процесі виникнення конкретної ситуації. Колізії в контексті застосовного права складаються насамперед з приводу відносин з охорони життя і здоров'я, волі, честі та гідності тощо. Під час аналізу вищезазначених питань було з'ясовано, що для їх уникнення користуються принципами римського права, зокрема практикою «*lex specialis*», коли спеціальний закон скасовує (витісняє) загальний закон відповідно до конкретної ситуації, що склалася.*

***Ключові слова:** міжнародне гуманітарне право; міжнародні операції з підтримання миру та безпеки; норми права; Збройні Сили України.*

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасні міжнародні відносини характеризуються наявністю багатьох суперечностей і конфліктів, насамперед, внутрішньодержавного характеру, які створюють велику загрозу міжнародному миру і безпеці. Це обумовлює виникнення такої форми світового співробітництва, як миротворча діяльність. Одним із інструментів для

врегулювання конфліктів є застосування військової сили у формі міжнародних миротворчих операцій (або операцій з підтримання миру та безпеки), які перебувають на стадії активного розвитку і є порівняно новим явищем у світовому суспільстві. У зв'язку з цим правове обґрунтування таких операцій перебуває на стадії еволюції.

У сучасних умовах операції з підтримки миру та безпеки стали більш численними, різноманітними й водночас особливо складними. На відміну від класичних операцій з підтримки миру та безпеки, де застосування сили обмежувалося випадками самооборони, нині персонал ООН нерідко вдається до використання зброї також в інших цілях, наприклад, для подолання спроб перешкодити виконанню їх мандата.

Отже, на практиці виникає безліч не вирішених досі питань щодо застосування норм гуманітарного права під час проведення операцій з підтримки миру та безпеки, зокрема таких: компліментарність міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки; гуманітарна інтервенція та втручання миротворчих сил у внутрішні справи держави з метою захисту населення тощо. Ні джерела міжнародного гуманітарного права, ні документи ООН, ні практика міжнародних судових органів не дають однозначних відповідей на ці питання.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблематикою застосування норм міжнародного гуманітарного права при проведенні міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки займалися такі науковці: С. Акулов, С. Бухмін, О. Гушин, П. Зверев, І. Коропатнік, Л. Панченко, А. Шелудченкова, Ю. Івашков, О. Хохлишева, К. Карєпова та інші. Їхні дослідження є науковим підґрунтям для продовження наукових пошуків.

Виклад основного матеріалу. Для України її миротворча діяльність має особливе значення, оскільки вона розглядається, з одного боку, як засіб зміцнення її національної безпеки через створення стабільного зовнішньополітичного середовища, а з іншого – як її внесок у зміцнення міжнародної безпеки. Завдяки постійному розвитку та удосконаленню системи підготовки миротворчого персоналу ЗС України, на сьогоднішній день дана система підготовки відповідає вимогам та стандартам, які існують у провідних країнах світу та ООН. Незважаючи на це, на сьогоднішній день залишається достатньо проблемних питань, які виникають під час участі миротворчого персоналу у міжнародних опе-

раціях з підтримання миру та безпеки. Зокрема, хотілося б виокремити такі проблемні питання як: компліментарність міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки; гуманітарна інтервенція та втручання миротворчих сил у внутрішні справи держави з метою захисту населення.

Компліментарність міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки. У науковій термінології поняття «компліментарність» вживається в декількох значеннях, одне з яких означає «взаємодоповнюваність», або «відповідність», будь-яких елементів або частин у межах єдиного простору [1]. Протягом усього ХХ століття залишалося не зрозумілим, чи застосовується міжнародне право прав людини в діяльності держави під час збройного конфлікту або окупації. У кінцевому підсумку, незважаючи на постійні заперечення з боку декількох держав, здебільшого міжнародному співтовариству вдалося дійти висновку, що міжнародне право прав людини все ж таки застосовується, подібно до гуманітарного права, в ситуації збройного конфлікту або окупації. В консультативному висновку Міжнародного суду ООН «Про законність застосування або загрози застосування ядерної зброї» (1996) зазначено наступне: «На думку Суду, захист, що надається Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, не припиняється під час війни, за виключенням ситуації надзвичайного стану в державі, під час якого вступає в дію ст. 4 Пакту, згідно з якою деякі його положення все-таки можуть не виконуватись». У наступному укладанні Суд зазначив: «Таким чином, можливі три ситуації: деякі права є винятковим об'єктом міжнародного гуманітарного права; інші є об'єктом права прав людини; в той час як треті є об'єктом обох згаданих галузей міжнародного права» [1].

І хоча рішення Міжнародного суду та інших міжнародних органів частково прояснюють це питання, багато що ще належить встановити, зокрема те, яким чином буде реалізована на практиці зазначена компліментарність. Втім, на даний час вже не піддається сумніву той факт,

що норми права прав людини не перестають діяти навіть в умовах збройного конфлікту [1].

У контексті дослідження головна увага приділяється тому, як співвідноситься і взаємодіє міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини і які проблеми їх компліментарності під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки існують.

Обидві галузі міжнародного права застосовуються під час збройних конфліктів, міжнародне гуманітарне право з огляду на спеціальні положення та звичасвий характер окремих норм, міжнародне право прав людини з огляду на те, що воно встановлює правовий режим відносин між державою та її громадянами. Однак між міжнародним правом прав людини та гуманітарним правом є суттєві відмінності.

По-перше, гуманітарне право покликане обмежити лиха війни, а міжнародне право прав людини захистити людину від свавільних дій. Ці дві галузі права розвивалися паралельно і сьогодні лишаяються відокремленими, хоча й тісно пов'язаними галузями міжнародного права.

По-друге, гуманітарне право, застосовне під час збройних конфліктів, є обов'язковим для всіх сторін конфлікту (як для урядових військ, так і для організованих збройних груп), тоді як міжнародне право прав людини створює зобов'язання лише для уряду.

По-третє, міжнародне гуманітарне право є обов'язковим і немає жодних виключень, тоді як міжнародні договори у сфері захисту прав людини часто містять положення, що передбачають можливість відступу від закріплених прав за певних обставин. Як приклад можна навести Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Відповідно до частини першої статті 4 під час надзвичайного стану в державі, за якого життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань, але лише тією мірою, в якій це вимагає гострота становища, за умови, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження [2].

Подібне положення можна знайти у статті 15 Європейської конвенції про права людини: «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» [3].

Так, незважаючи на взаємопов'язаність гуманітарного права і права прав людини, а також їх компліментарність, між нормами цих галузей права спостерігається певна конкуренція, що, в свою чергу, породжує деякі протиріччя, або, як їх ще називають, колізії.

Під колізією (від лат. *collisio* – зіткнення) в традиційному сенсі прийнято розуміти: 1) розбіжність або протиріччя між окремими нормативними правовими актами, що регулюють одні й ті ж або суміжні суспільні відносини; 2) протиріччя, що виникають в процесі правозастосування і здійснення компетентними органами і посадовими особами своїх повноважень [4].

Говорячи про міжнародне гуманітарне право і право прав людини, відзначається, що колізії в контексті застосовного права складаються насамперед з приводу відносин з охорони життя і здоров'я, волі, честі та гідності тощо. Так, таке абсолютне право, яке не допускає відступів, як право на життя притаманне кожній людині. Однак в умовах збройного конфлікту позбавлення життя не буде порушенням закону (закону війни), якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили. Але необхідно уточнити, що гуманітарне право прямо не забороняє тільки навмисне вбивство комбатантів, поки вони не здалися або іншим чином не припинили участь у воєнних діях. Що ж стосується цивільних осіб, то тут міжнародне гуманітарне право зобов'язує сторони конфлікту утримуватися від нападів на цивільних осіб (і осіб, що володіють подібним статусом) і вимагає від них постійного прийняття запобіжних заходів, щоб запобігти випадковим вбивствам таких осіб при нападах на комбатантів або військові об'єкти [4].

У міжнародному праві прав людини принципу вибірковості немає. «Ніхто не може бути умисно позбавлений життя» – основне невід’ємне право будь-якої людини, закріплене в таких документах як Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права і національне законодавство держав. А принципи пропорційності і прийняття запобіжних заходів в праві прав людини діють відносно будь-якого застосування сили, і, оскільки відмінностей між цивільними особами і комбатантами не проводиться, то, відповідно, вони і діють відносно широкого кола осіб. Зобов’язання, які покладаються на миротворців щодо поведження з індивідами під час військової операції, підпадає під регламентацію міжнародного гуманітарного права, будуть суттєво відрізнятися від зобов’язань, покладених на них в ситуації застосування міжнародного права прав людини. Таким чином, питання про те, яка з розглянутих галузей міжнародного права забезпечує правову основу для миротворчості в зруйнованій війною державі, має значні наслідки в контексті поведження з місцевим цивільним населенням. Якщо застосовується міжнародне право прав людини, індивіди володіють правами, що не допускають будь-яких відступів. Якщо застосуванню підлягає міжнародне гуманітарне право, зобов’язання щодо індивіда залежать від конкретної ситуації. Так, наприклад, можуть виникнути підстави для дій в рамках військової необхідності для досягнення мети миротворчої операції [5].

Іншим прикладом виникаючих протиріч може бути обставина тримання під час збройного конфлікту осіб під вартою (інтернування). Регулювання даної обставини визначається в IV Женевської конвенції і в ст. 75 Додаткового протоколу I. Однак цими договорами недостатньо конкретизуються процесуальні права інтернованих осіб та процедурні гарантії щодо інтернування. З позиції міжнародного права прав людини «право на свободу та особисту недоторканність», закріплене у Загальній декларації прав людини та Конвенції про захист прав людини і основних свобод, виступає в якості основної умови, якою повинні користуватися всі

особи, а така обставина, як утримання під вартою, розглядається в якості форми позбавлення волі, що, власне, зумовлює необхідну в таких ситуаціях регламентацію і надання правових заходів захисту і гарантій для цих осіб. Дана обставина відсутності повного регулювання виникаючих відносин з боку гуманітарного права і застосовність до цих відносин суміжної галузі права прав людини, також є колізійною прогалиною [4].

Lex specialis як спосіб подолання колізії. Традиційно в теорії права виділяють кілька основних способів вирішення нормативних колізій. Ця практика сходить до принципів римського права:

1) *lex superior derogat legi inferiori* – вищий за силою закон скасовує нижчий за силою закон («ієрархічна колізія»);

2) *lex posterior derogat legi priori* – пізніший закон скасовує більш ранній («темпоральна колізія»);

3) *lex specialis derogat legi generali* – спеціальний закон скасовує (витісняє) загальний закон.

Оскільки диференціація норм міжнародного гуманітарного права і міжнародного права прав людини носить родо-видовий характер, то вважається, що такі способи, як розмежування за силою (1) і новизною (2), тут будуть зайві [4].

Гуманітарна інтервенція та втручання миротворчих сил у внутрішні справи держави з метою захисту населення. Практика миротворчої діяльності 90-х років минулого століття навколо низки трагічних подій цього періоду загострила питання втручання ООН в окремі внутрішні ситуації країн. Проблема втручання і легітимності дій ООН пов’язана зі з’ясуванням обставин, коли це втручання припустиме і як воно узгоджується з принципом невтручання у внутрішні справи держави, який міститься у п. 7 ст. 2 Статуту ООН і вважається основою усієї системи міжнародних відносин [6].

Протягом останніх десятиліть ми можемо спостерігати часті спалахи етнічних та релігійних конфліктів, які іноді переходять у дуже запеклі протистояння. Під час цих конфліктів відбуваються масові порушення прав великої кіль-

кості людей. Тому є не випадковим, що світова спільнота шукає засоби протидії таким проявам.

Одним із найбільш суперечливих засобів захисту прав людини, який викликає у сучасній теорії та практиці міжнародного права серйозні дискусії з приводу його припустимості, є концепція «гуманітарної інтервенції». Необхідність загострення уваги до цієї проблеми обумовлена тим, що міжнародна спільнота, з одного боку, бере на себе зобов'язання надавати допомогу населенню тих держав, у яких спостерігаються численні акти порушення прав людини, а з іншого боку, зобов'язана також дотримуватися принципу невтручання у внутрішні справи держави, закріпленого в п. 7 ст. 2 Статуту ООН. Довгі роки концепція «гуманітарної інтервенції» вважалася недопустимою, адже принцип невтручання у внутрішні справи держави визнавався непорушним, проте поступово представники міжнародної спільноти почали розглядати концепцію «гуманітарної інтервенції» як легітимну [7].

Гуманітарна інтервенція є винятком із основного принципу міжнародного права про неприпустимість втручання у внутрішні справи держави. Базою формування і закріплення цього принципу є положення ст. 2 Статуту ООН. Надалі цей принцип отримав деталізацію в Декларації про принципи міжнародного права, що стосується дружніх відносин і співробітництва між державами 1970 р., а також у Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року.

Отже, «головним протиріччям у правовому регулюванні питання про гуманітарне втручання є колізія між принципом невтручання у внутрішні справи держави та принципом дотримання і поваги прав та основних свобод людини» [7].

Прибічники концепції гуманітарної інтервенції вважають, що категорія «права людини» є універсальною та не може обмежуватись у просторі кордонами окремих держав, а принцип дотримання та захисту прав людини виступає в якості фундаменту сучасного міжнародного правопорядку, а отже є пріоритетним. Протівники концепції гуманітарної інтервенції наполягають на непорушності суверенітету та принци-

пу невтручання у внутрішні справи держави як основи міжнародного класичного права. Ідея непорушності суверенітету держави панувала до другої половини XX століття, проте сьогодні в умовах глобалізації відбувається зниження його ролі та трансформація класичних рис, як то неподільність, верховенство та необмеженість. Як вірно відзначає дослідниця М. Здоровага, «суверенітет є властивістю влади, яка взяла на себе зобов'язання захищати свій народ. Однак недотримання владою своїх зобов'язань узаконює гуманітарну інтервенцію, яка стає на захист порушених прав громадян. Це вказує на певну еволюцію норм, які стосуються гуманітарного втручання як відповіді на надзвичайні ситуації найвищого рівня, такі як геноцид, масові вбивства та етнічна чистка, що є центральними для міжнародних відносин ще з часів Другої світової війни [7].

Н. Градецька, досліджуючи проблему взаємодії принципів поваги до прав людини та невтручання у внутрішні справи держави, відзначає: «інституціонально юридичною підставою втручання у внутрішні справи держави з метою захисту прав і основних свобод є, перш за все, глава VII Статуту ООН, яка дозволяє Раді Безпеки вжити необхідних заходів щодо будь-якої держави для підтримки міжнародного миру і безпеки... Стаття 33 Європейської конвенції із захисту основних прав і свобод людини 1950 р., яка присвячена міждержавним скаргам, дозволяє втручатися у внутрішні справи держав-учасниць іншим державам-членам Ради Європи. Аналогічні положення містяться і в багатьох міжнародних конвенціях з прав людини як на універсальному, так і на регіональному рівні. Наприклад, Стаття 41 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачає також, що одна держава може подати претензію іншій державі про те, що вона не виконує положення даної Конвенції. У статтях 47 і 49 Африканської хартії прав людини і народів йдеться про можливість оскаржити дію іншої держави, якщо вона порушує права людини. Вищенаведені приклади дають підстави державам втручатися у внутрішні справи з питань, що належать до прав людини» [8, с. 122].

Таким чином, можливість гуманітарного втручання з метою захисту прав людини на території держави, в якій вони масово порушуються, не суперечить принципу державного суверенітету, оскільки він має розглядатись у межах єдиної для всього сучасного цивілізованого світу концепції універсальності прав людини. «Сенс цієї концепції полягає в тому, що всі держави, які взяли на себе зобов'язання поважати Статут ООН, Загальну декларацію прав людини 1948 р, Гельсінкський Заключний акт та інші документи, що проголошують універсальні й невід'ємні права людини, одночасно взяли на себе міжнародно-правове зобов'язання гарантувати закріплені в них права людини і визнали, що ця сфера не є предметом їх виключної компетенції» [9].

Окремою проблемою є той факт, що у міжнародному праві й досі відсутнє нормативне визначення поняття «гуманітарна інтервенція», на відміну, наприклад, від поняття «агресія», яке отримало своє закріплення резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1974 р. У доктринальній площині також немає одностайності з цього приводу. Автори дотримуються різних позицій щодо сутності та основних ознак «гуманітарної інтервенції». Погоджуємось із думкою Л. Тарасової, що «у самому понятті «гуманітарна інтервенція» є внутрішнє протиріччя» [10, с. 99], яке англійський професор Л. Фрідман назвав одночасною присутністю двох смислів [11]. Перший смисл визначає характер акції, яка застосовується в ім'я підтримання миру та стабільності. Другий полягає в грубому порушенні суверенітету держави.

Як вважає науковець Л. Тарасова, одне з найбільш повних визначень гуманітарної інтервенції було закріплено у спільній доповіді двох голландських неурядових організацій – Консультативного комітету з прав людини і зовнішньої політики та Консультативного комітету з питань публічного міжнародного права [10, с. 100]. У доповіді гуманітарна інтервенція визначається як «загроза або використання сили однією або більше державами в межах території іншої держави з єдиною метою зупинити або запобігти великомасштабним, серйозним порушенням основних прав людини, які мають

місце, або здійснення яких у найближчому майбутньому очевидно, незалежно від громадянства; зокрема до таких прав особливо належить право індивідів на життя, у випадках, коли загроза або використання сили здійснюються або без попереднього отримання повноважень від компетентних органів ООН, або без дозволу законного уряду країни, на території якої інтервенція мала місце» [10, с. 100].

З наведеного вище можна виокремити наступні обов'язкові ознаки гуманітарної інтервенції: військовий характер акції; відсутність згоди законного уряду держави – об'єкта інтервенції; гуманітарний характер, тобто наявність спеціальної мети – припинення грубих та масових порушень прав людини або військових злочинів (геноцид, апартеїд тощо); відсутність санкції Ради Безпеки ООН на проведення операції. Щодо останньої ознаки – з нею важко погодитись, оскільки вона не знаходить свого нормативного закріплення в положеннях міжнародних договорів. Так, відповідно до Статуту ООН, «будь-яке застосування сили, не сумісне з цілями організації, протиправне». Статут ООН дозволяє застосовувати силу лише в порядку самооборони (ст. 51 Статуту ООН) або за рішенням Ради Безпеки, для відновлення міжнародного миру і безпеки (ст. 42 Статуту ООН). Отже, «тільки Рада Безпеки має право визначити, що величезні порушення прав людини, що відбуваються в межах будь-якої країни, складають загрозу миру, і тільки вона уповноважена закликати примусовою силою покласти край цим правопорушенням» [10, с. 102].

Англійський вчений Г. Холзгріф розглядає гуманітарну інтервенцію як «загрозу використання сили або її використання поза межами власних кордонів державою (або групою держав), що має на меті припинення масових та жахливих порушень основних прав людини стосовно осіб, що не є громадянами цієї держави, без дозволу держави, на території якої застосовується сила» [12].

Професор О. Хлестов пропонує таке визначення: «Гуманітарна інтервенція – застосування збройної сили однією державою чи групою держав проти іншої держави для захисту прав людини (громадян цієї країни), тобто захист

прав населення на території іншої держави без згоди її уряду» [13].

Висновки. Отже, на основі вищезазначеного стало можливим зробити певні узгодження та висновки. Розглядаючи проблемні питання компліментарності міжнародного гуманітарного права і міжнародного права прав людини під час проведення міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки, було виділено проблему так званої колізії, яка виникає в процесі застосування обох галузей міжнародного права. Колізія, або ж протиріччя, виникають тоді, коли норми однієї із вищезазначених галузей міжнародного права суперечать іншій в процесі виникнення конкретної ситуації. Як зазначалося вище, колізії в контексті застосовного права складаються насамперед з приводу відносин з охорони життя і здоров'я, волі, честі та гідності тощо. Для їх уникнення користуються принципами римського права, зокрема практикою «*lex specialis derogat legi generali*», коли спеціальний закон скасовує (витісняє) загальний закон відповідно до конкретної ситуації, що склалася.

Враховуючи різні позиції вчених стосовно терміну «гуманітарна інтервенція», можна зробити висновок, що гуманітарна інтервенція – це санкціоноване Резолюцією РБ ООН використання збройної сили однією державою або коаліцією держав проти третьої держави без згоди її законного уряду, з метою припинення грубих та масових порушень основних прав людини на території цієї держави.

Вчені та державні діячі минулого взагалі не припускали можливість правомірного зовнішнього втручання у внутрішні справи окремої держави. Така позиція була обумовлена наявністю та пріоритетністю тодішньої концепції суверенітету. Однак, на початку 90-х рр. ХХ ст. виникла нагальна потреба переглянути підхід до цього питання, адже світове співтовариство стало свідком великих спалахів різноманітних конфліктів, у результаті яких загинула значна кількість цивільного населення.

Література

1. Зверев П.Г. Комплементарность права прав человека и международного гуманитарного права в условиях миротворческих операций

ООН. *Международное право*. 2015. № 4. С. 1-22.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 груд. 1966 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043/conv (дата звернення: 20.02.2022).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 лист. 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.02.2022).

4. Карепова К.А., Лисаускайте В.В. Коллизии норм применимого права и принцип *lex specialis* в ситуациях вооруженных конфликтов. *Сибирский юридический вестник*. 2017. № 3(78). С. 90-94.

5. Зверев П.Г. Применимость международного гуманитарного права во время миротворческих операций ООН: монография. Москва: Изд-во «Юрлитинформ», 2015. 508 с.

6. Майснер А.В. Проблема гуманитарного втручання як засобу маскування збройної агресії. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2016. Вип. 2, ч. 3. С. 297-302.

7. Левенець А.В., Хрїщева О.Г. Гуманітарна інтервенція як виняток з принципу невтручання у справи держав. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2019. Т. 24. Вип. 1(34). С. 34-40.

8. Градецька Н.М. Колізія міжнародних принципів поваги прав людини та невтручання у внутрішні справи держав. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2017. № 2 (56). С. 120-124.

9. Хрїщева О.Г. Щодо правомірності застосування гуманітарної інтервенції у міжнародному праві. URL: www.lex-line.com.ua/download.php?file=file_1515190339.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

10. Тарасова Л.М. До дискусії про правомірність гуманітарної інтервенції. *Вісник Волгоградського державного університету: Серія: Юриспруденція*. 2011. № 1. С. 99-105.

11. Freedman L. *Military Intervention in European Conflicts*. New York: Blackwell Publisher, 1994. 195 с.

12. Holzgrefe J. *The Humanitarian Intervention Debate. Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. URL: <http://>

www.newbooks-services.de. (дата звернення: 15.02.2022).

13. Хлестов О.Н. Гуманитарная интервенция: политические и международно-правовые аспекты. *Юрист-международник*. 2005. № 3. URL: <http://center-bereg.ru/o5572.html> (дата звернення: 15.02.2022).

References

1. Zverev P.H. Komplementarnost prava prav cheloveka y mezhdunarodnohumanitarnoho prava v usloviakh myrotvorcheskykh operatsyi OON. *Mezhdunarodnoe pravo*. 2015. № 4. S. 1-22.

2. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16 grud. 1966 r. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043/conv (data zvernennia: 20.02.2022).

3. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04 lyst. 1950 r. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (data zvernennia: 20.02.2022).

4. Karepova K.A., Lysauskaite V.V. Kollizii norm primenimoho prava i printsip lex specialis v situatsiiakh vooruzhennykh konfliktov. *Sibirskiy yuridicheskyy vestnik*. 2017. № 3(78). S. 90-94.

5. Zverev P.H. Prymenymost mezhdunarodnoho humanitarnoho prava vo vremia myrotvorcheskykh operatsyi OON: monohrafiya. Moskva: Izd-vo «Iurlitinform», 2015. 508 s.

6. Maisner A.V. Problema humanitarnoho vtruchannia yak zasobu maskuvannia zbroinoi ahresii. *Naukovyi visnyk publichnoho i pryvatnoho prava*. 2016. Vyp. 2, ch. 3. S. 297-302.

7. Levenets A.V., Khrishcheva O.H. Humanitarna interventsiiia yak vyniatok z pryntsypu nevtruchannia u spravy derzhav. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*. 2019. T. 24. Vyp. 1(34). S. 34-40.

8. Hradetska N.M. Koliziiia mizhnarodnykh pryntsypiv povahy prav liudyny ta nevtruchannia u vnutrishni spravy derzhav. *Derzhava ta rehiony. Seriiia: Pravo*. 2017. № 2 (56). S. 120-124.

9. Khrishcheva O.H. Shchodo pravomirnosti zastosuvannia humanitarnoi interventsii u mizhnarodnomu pravi. URL: www.lex-line.com.ua/download.php?file=file_1515190339.pdf (data zvernennia: 18.02.2022).

10. Tarasova L.M. Do dyskusii pro pravomirnist humanitarnoi interventsii. *Visnyk Volhogradskoho derzhavnoho universytetu: Seriiia: Yurysprudentsiia*. 2011. № 1. S. 99-105.

11. Freedman L. *Military Intervention in European Conflicts*. New York: Blackwell Publisher, 1994. 195 s.

12. Holzgrefe J. *The Humanitarian Intervention Debate. Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. URL: <http://www.newbooks-services.de>. (data zvernennia: 15.02.2022).

13. Khlestov O.N. Humanitarnaia interventsiiia: politicheskie i mezhdunarodno-pravovye aspekty. *Yurist-mezhdunarodnik*. 2005. № 3. URL: <http://center-bereg.ru/o5572.html> (data zvernennia: 15.02.2022).

Ivan Piskun, Iryna Dudnik

APPLICATION OF RULES OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY OPERATIONS

The National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi
Povitroflotskyi Avenue, 28, 03186, Kyiv, Ukraine
E-mail: ipiskun2016@gmail.com

Purpose: to analyze published documents and materials on the application of international humanitarian law norms in international operations to maintain peace and security, to identify problems that arise during the application of international humanitarian law norms in the conduct of modern international operations to maintain peace and security. **Research methods:** the basis of the methodological base of the study was the method of analysis and synthesis, as well as the comparative method. **Results:** the scientific paper examines the problematic issues arising from the participation of peacekeeping personnel in international peace and security operations, in particular: the compatibility of international humanitarian law and international human rights law in international peace and security operations; humanitarian intervention and intervention of peacekeeping forces in the internal affairs of the state in order to protect the population. **Discussion:** in the process of studying of mentioned problems the problem of so-called conflict of laws arising in the process of application of both branches of international law was highlighted. Conflicts or contradictions arise when the norms of one of the above-mentioned branches of international law contradict the other in the process of occurrence of a specific situation. Conflicts in the context of applicable law are primarily about the relationship between life and health, will, honor and dignity, etc. During the analysis of mentioned issues it was found that the principles of Roman law, in particular «lex specialis», are used to avoid them, when the special law cancels (extracts) the general law in accordance with the specific situation.

Key words: international humanitarian law; international peace and security operations; rules of law; Armed Forces of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2022